

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2014» атты
IX халықаралық ғылыми конференциясы

IX Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2014»

The IX International Scientific Conference for
students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION-2014»

2014 жыл 11 сәуір
11 апреля 2014 года
April 11, 2014

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2014»
атты ІХ Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
ІХ Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2014»**

**PROCEEDINGS
of the IX International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2014»**

2014 жыл 11 сәуір

Астана

УДК 001(063)
ББК 72
Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың ІХ Халықаралық ғылыми конференциясы = ІХ Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2014». – Астана: <http://www.enu.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2014. – 5830 стр. (қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-610-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-9965-31-610-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2014

Ақназарова Айнұр Жанболатқызы

aiurai@inbox.ru

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ, Халықаралық қатынастар факультеті,

«Аймақтану» мамандығының студенті, Астана, Қазақстан

Ғылыми жетекшісі – Г.Қ.Бөкешова

Жергілікті халқының саны жөнінен әлемде екінші, жер көлемі бойынша жетінші орын алатын Үндістан – дүниежүзіндегі алып елдердің бірі. Үндістан өз тарихының жүздеген жылдарында орасан зор байлығымен және жоғары мәдениетімен белгілі болып, сауда маршруттарының орталығына айналды. Үнді жерінде индуизм, буддизм, сикхизм секілді әлемдік діндер дүниеге келді. Біздің дәуіріміздің бірінші мыңжылдығында зороастризм, иудаизм, христиандық және ислам да үнді жеріне өтіп, түрлі мәдениеттердің дамуына үлестерін қосты.

Үндістан XVIII ғасырдың басынан XX ғасырдың ортасына дейін екі жарым ғасырдай Британия империясының отары болды. Бірақ отар болған жылдарында да үнді мәдениеті дамып, соның ішінде киноиндустриясының атағы әлемге танылды. Үндістан мемлекетінің ресми тілдері қатарында ағылшын мен хинди тілдерінің қатар қолданылатындығы сол жылдардан қалған белгі. Сондай-ақ бенгал, чужарати, тамиль, урду, санскрит және т.б. тілдер де түрлі аймақтарда ресми тілдер болып есептеледі. Көпұлтты және көпконфессиялы болғандығының салдарынан Үндістан жерінің әр түкпірінде осы күнге дейін діни және әлеуметтік себептердің салдарынан толқулар мен бас көтерулер болып тұрады. Әсіресе, Джамму мен Кашмир провинцияларында ондай оқиғалар көптеп кездеседі.

Қазіргі таңда Үндістан – Бүкіләлемдік Сауда Ұйымына мүше және бейбітшілік пен қосылмау қағидаларына негізіндеген жақсы дамыған ішкі саясаты бар мемлекет. Сондай-ақ Бірлескен Ұлттар Ұйымының және ұлттар Достастығының мүшесі және Оңтүстік-Азияның Аймақтық Ынтымақтастық Қауымдастығы мүшесі.

Қазақстан мен Үндістан арасындағы дипломатиялық қарым-қатынастың қалыптасып, дамып келе жатқанына 21 жылдың жүзі толып отыр. Нақтырақ тоқталатын болсақ, Қазақстан Республикасы мен Үндістан арасындағы дипломатиялық қарым-қатынастар 1992 жылдың 23 ақпанынан бастап орнатылған болатын. 1992 жылы мамыр айында Алматыда Үндістан Республикасының, ал 1993 жылы қараша айында Делиде Қазақстан Республикасының елшілігі ашылды. 2010 жылғы 11 мамырдан бастап Үндістандағы ҚР Елшісі Д.Қуанышев болып саналады.

1993 ж. қазанда Үндістан Республикасының Елшілігі Алматыда ашылды. 2011 жылғы қаңтардан бері Қазақстандағы ҰР Елшісі - Ашок Кумар Шарма. ҰР Елшілігі 2007 жылдың қарашасында Астанаға көшіріліп, Алматы қаласында ҰР-дің консулдық пункті жұмыс жасайды.

1992 ж. ақпанда ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Үндістанға бірінші ресми сапары барысында Мемлекетаралық қатынастардың негізгі қағидалары мен бағыттары туралы декларацияға, Дипломатиялық қатынастарды орнату туралы хаттамаға, сауда-экономика, ғылым және технология, мәдениет, өнер, білім, ақпарат және спорт салаларындағы қарым-қатынастар жөніндегі келісім шарттарға қол қойылды.

Премьер-министрдің (1993 ж. мамыр) және Үндістан Вице-президентінің (1996 ж. қыркүйек) Қазақстанға ресми сапарлары барысында техникалық ынтымақтастық, мәдени алмасу, сауда-экономикалық, ғылыми-техникалық, өнеркәсіптік және мәдени ынтымақтастық жөніндегі үкіметаралық бірлескен комиссия (ҰБК) құру жөніндегі келісімдерге қол қойылды.

1999 ж. желтоқсанда ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаев екінші мәрте ресми сапармен Үндістанда болды. Қосалқы салықты болдырмау конвенциясына, Ынталандыру және өзара инвестицияларды қорғау жөніндегі келісім-шартқа, Қазақстанның Үндістандағы және Үндістанның Қазақстандағы мәдени күндерін өткізу жөніндегі өзара түсіністік меморандумына қол қойылды.

2002 ж. 11-15 ақпанда ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Үндістанға ресми сапары өтті. Сапардың қорытындылары бойынша Қазақстан-Үндістан бірлескен декларациясына қол қойылды. Сонымен қатар сапар барысында ҮБК-нің кезекті 4-ші мәжілісі өткізілді.

2002 ж. шілдеде Үндістан Республикасының Премьер-министрі А.Б.Ваджпайи Қазақстан Республикасында ресми сапармен болды, Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім шаралары жөніндегі кеңестің (АӨСШК) бірінші мәжілісіне қатысты.

2008 жылғы 6-10 сәуір аралығында Үндістан Парламентінің Жоғарғы палатасының Төрағасы Х.Ансаридың Қазақстанда ресми сапары өтті. Сапар барысында Х.Ансари Президент Н.Назарбаевпен, Сенат Төрағасы К.Тоқаевпен және Премьер-Министр К.Мәсімовпен кездесті.

2009 жылғы 23-26 қаңтар кезеңінде Қазақстан Республикасы Президенті Н.Назарбаевтың Делиге мемлекеттік сапары болып өтті. Сапардың негізгі нәтижесі ретінде Қазақстан Республикасы мен Үндістан Республикасы арасындағы стратегиялық әріптестік туралы бірлескен Декларацияның қабылдануы болды. Сапар шеңберінде 14 құжатқа қол қойылып, оның ішінде 485,6 млн. доллар құрайтын 13 келісім-шарттар жасалды.

2011 жылғы 15-16 сәуірде өткен Үндістан Премьер-министрі М.Сингхтің Астанаға сапары екіжақты конструктивті әріптестіктің әрі қарай күшеюіне үлесін қосты. Жоғары деңгейде өткен кездесудің маңызды нәтижесі ретінде Үндістанның Қазақстан Республикасының БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің тұрақты емес мүшелігіне қолдау көрсетуін атауға болады. Сапар барысында стратегиялық әріптестіктің дамуы бойынша іс-шаралар Жоспары («Жол картасы») қабылданып, азаматтық істер бойынша құқықтық көмек көрсету туралы және атом энергиясын бейбіт мақсаттарда қолдану туралы келісімдерге, «Сәтпаев» мұнай блогын бірігіп игеру бойынша құжаттар топтамасына, сондай-ақ ауыл шаруашылығы, денсаулық сақтау мен ақпараттық технологиялар саласындағы ведомствоаралық келісімдерге қол қойылды.

2007 жылдың тамызда Нью-Делиде ҚР Сыртқы істер министрлігі мен ҰР Сыртқы істер министрлігі арасында консультациялар жүргізілді. Қазақстандық делегацияны Сыртқы істер министрінің орынбасары Н.Ермекбаев басқарды, ал Үндістан делегациясын сыртқы істер министрінің орынбасарлары Н.Раби мен К.Сингх басқарды. 2009 жылдың 22 қыркүйегінде Астанада ҚР Сыртқы істер министрлігі мен ҰР Сыртқы істер министрлігі арасындағы консультациялардың 2-ші раунды өтті. Үндістан делегациясын Сыртқы істер министрінің орынбасары Н.Раби, ал Қазақстан делегациясын Сыртқы істер министрінің орынбасары Н.Ермекбаев басқарды.

ҚР Сыртқы істер министрлігі мен ҰР Сыртқы істер министрлігі арасындағы консультациялардың 3-ші раунды 2012 жылдың 7 наурызында Нью-Делиде өтті. Қазақстан делегациясын сол кездегі Сыртқы істер министрінің орынбасары Қ.Сарыбай, ал Үндістан делегациясын Сыртқы істер министрінің орынбасары С.Сингх басқарды.

2004 жылғы 22 қазанда АӨСШК министрлік кездесуіне Үндістан Сыртқы істер министрі Н.Сингх қатысты. Мұнай мен табиғи газ министрі М.Деора 2006 жылғы 14 маусымда өткен АӨСШК-нің 2-ші саммитінде төрағалық етті.

2008 жылғы 25 тамызда АӨСШК-нің 3-ші министрлік кездесуіне Үндістаннан Сыртқы істер жөніндегі мемлекеттік министр А.Шарма қатысты.

2009 жылдың қазан айында Парижде болған 35-ші ЮНЕСКО-ның Бас конференцияның сессиясында Үндістан Қазақстанның ЮНЕСКО Атқарушы Кеңесіне кандидатурасын қолдады.

2010 жылғы қазанда Қазақстан Үндістанды 2011-2012 жылдары БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің тұрақты емес мүшелігіне қолдау көрсетті. 2011 жылғы сәуірде Үндістан

Қазақстанды 2017-2018 жылдарға БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің тұрақты емес мүшелігіне қолдады. Статистикалық мәліметтерге сәйкес, 2010 жылғы нәтиже бойынша бұл көрсеткіш 313,8 млн. долл. жетіп, 23,8%-ға көтерілді (экспорт – 117 млн., импорт – 196,8 млн.). 2011 жылғы тауар айналымы 291,4 млн. долл. құрады (экспорт – 48,3 млн., импорт – 243,1 млн.). 2012 жылғы қаңтар-ақпан айларында айналымы 92,4 млн. долл. (экспорт – 43,1 млн., импорт – 49,3 млн.) жетті.

Қазақстан мен Үндістан арасындағы сауда-экономикалық, ғылыми-техникалық өнеркәсіп және мәдени ынтымақтастық жөніндегі үкіметаралық комиссиясының шеңберінде мұнай және газ, әскери-техникалық ынтымақтастық, халықаралық терроризмге қарсы күрес аумағында бірлескен жұмыс топтары жұмыс істейді.

Қазақстандық мамандар ҰР техникалық және экономикалық ынтымақтастық бағдарламасы (ИТЕС) бойынша алдыңғы қатарлы үнді жоғарғы оқу орындарында менеджмент, экономика, қаржы, ауыл шаруашылығы, өнеркәсіп, энергетика, су ресурстарын басқару, БАҚ және компьютер технологиясы салаларында білім алып, біліктілігін жоғарылатуда.

Қазіргі кезде мәдениет саласында екі жақты қатынастар дамуда. 2011 жылдың 11-13 мамыр аралығында Үндістанда Қазақстанның мәдениет күндері өтті.

2012 жылы наурыздың 7-сі күні Үндістанның Нью-Дели қаласында Қазақстан мен Үндістан Сыртқы істер министрліктері арасындағы кезекті саяси кеңестері өтті.

Аталған кеңестерге Қазақстан тарапынан Сыртқы істер министрінің орынбасары Қайрат Сарыбай, ал Үндістаннан осы елдің сыртқы істер вице-министрі С.Сингх мырза жетекшілік етті. Кеңестер кезінде тараптар екіжақты ынтымақтастықтың қазіргі ахуалы мен болашағы, сауда, инвестиция, энергетика, ақпараттық технологиялар салаларында ынтымақтастықты одан әрі нығайту жолдарын талқылады.

2013 жылдың 8-9 қаңтарында Нью-Делиде Үндістан мен Қазақстан арасындағы сауда, экономика, ғылым, технология, өнеркәсіп және мәдениет жөніндегі үкіметаралық комиссияның 10-мәжілісі болып өтті. Үндістан делегациясын мұнай және табиғи газ министрі М. Вираппа Мойли (Dr. M. Veerappa Moily) басқарды. Басқосудағы қазақстандық тарапты Қазақстан Республикасының мұнай және газ вице-министрі Болат Ақшолоқов мырза бастады. Қос министр Үндістан-Қазақстан арасындағы үкіметаралық комиссия отырысынан соң мәжіліс хаттамасына қол қойды.

Екі тарап Астанада 2011 жылдың 12-қазанында өткен үкіметаралық комиссияның 9-отырысында қабылданған түрлі қарарларға қатысты жұмыс барысын пысықтады.

Екі тарап та қазіргі кезеңдегі өзара сауда айналысы екі ел арасындағы әлеуетті толық мәнде ашып көрсетпейтінімен келісті және, осы орайда, Сауда және экономикалық ынтымақтастық жөніндегі бірлескен жұмыс тобы мен Үндістан-Қазақстан арасындағы Бірлескен Іскерлік Кеңес көмегі арқылы үнді-қазақ сауда айналымының қарқынын үдетуге үндеді, сондай-ақ Астанада 2012 жылдың 19-20 шілдесінде өткен Сауда және экономикалық ынтымақтастық жөніндегі бірлескен жұмыс тобының екінші басқосуында мақұлданған шешімдерді ризашылықпен атап өтілді.

Екі жақ та туризмнің екі мемлекет арасындағы қатынастарды бекіте түсуде мүмкіндіктер ұсынатынымен келісті.

2013 жылы маусымның 17-18 күндері өткен Білім және ғылым министрлігі Ғылым комитетінің Р. Сүлейменов атындағы Шығыстану институты Үндістанның халықаралық істер бойынша кеңесімен бірлесе отырып және Үндістан Республикасының Қазақстан Республикасындағы елшілігінің қолдауымен «Екінші Үндістандық-Орталықазиялық диалог» атты халықаралық конференцияда Үндістан Республикасының Сыртқы Істер министрлігі Орталық Азияның әрбір республикасында кезек-кезек диалог жүргізу үшін ICWA-ға өкілеттігін жүктеді. 2012 жылы Бішкек қаласында болып өткен Бірінші диалог Үндістан мен Орталық Азия мемлекеттерінің арасындағы қарым-қатынастарының даму келешегі мен басымдықтарын түсінуге көзделген нәтижелі интеллектуалды шара болған еді. Екінші

диалог – Бірінші диалог бастамасын жалғастыру және «Орталық Азиямен жақындасу стратегиясын» ілгері бастыру мақсатында Алматы қаласында болып өтті.

Тұтас алғанда, Алматы диалогы келесі мәселелерді қарастырды:

а) Үндістан, Орталық Азия және халықаралық жағдай;

ә) Көптарапты ұйымдар және аймақтық ықпалдастық: тенденциялар мен қойылатын ықтимал талаптар;

б) Стратегиялық ынтымақтастық және Үндістан мен Орталық Азия арасындағы қауіпсіздік саласындағы ынтымақтастық;

в) Экономика және сауда: Орталық Азия мен Үндістан тұрғысынан көзқарас;

г) Энергетика саласындағы үндістандық-орталықазиялық ынтымақтастық;

ғ) Үндістан және Орталық Азия: көлік және байланыс мәселелері;

д) Қазақстандық-үндістандық екі жақты қарым-қатынастар: қойылатын ықтимал талаптары мен келешегі.

«Үндістан – Орталық Азия» екінші диалогына Үндістан Республикасы Сыртқы істер министрінің орынбасары Е. Ахамед мырза, Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігінің өкілдері, Үндістан Республикасындағы Қазақстан Республикасындағы елшісі Д. Қуанышев мырза, Қазақстан Республикасындағы Үндістан Республикасының Елшісі А.К. Шарма мырза, Қазақстанның, Қырғызстанның, Тәжікстанның, Өзбекстанның, Үндістанның жетекші академиялық, зерттеу, білім беру орталықтарының, сонымен қатар, мемлекеттік құрылымдардың зерттеушілері мен практиктері қатысты. Бұл іс-шара Орталық Азия мемлекеттері, сонымен қатар, орталықазиялық өңірдегі, атап айтқанда, Қазақстан мен Үндістан арасындағы екі жақты, аймақтық, халықаралық ынтымақтастықты нығайту саласындағы айтулы шаралардың бірі болып саналды.

Қорыта келсек, Үндістан – Қазақстанның үздік әріптестерінің бірі, ұлы ел. Біз Үндістанмен өмірдің барлық бағыттары бойынша қарым-қатынастарымызды кеңейтуге мүдделіміз. Бүгінгі күні Үндістанның Орталық Азиядағы сыртқы сауда айналымының жартысынан көбі Қазақстанға тиесілі. Дегенмен, бұл жетістікті үлкен деуге де болмайды. Ол бүкіләлемдік дағдарыс жылдарында 24 пайызға төмендеді. Тек өткен жылдың қорытындысы бойынша ол дағдарысқа дейінгі деңгейге жетті. Стратегиялық әріптестікті дамыту жөніндегі іс-қимылдың бірлескен жоспары екі ел арасындағы экономикалық ынтымақтастықтың дамуына тың серпін берері сөзсіз.

Қолданылған дереккөздер тізімі

1. Султанов Б.К. Казахстан и Индия в реалиях XXI века
2. Қазақстан-Үндістан: Әріптестік әлеуетін жандандыру жолында // Егемен Қазақстан, 19 сәуір, 2011 № 51
3. Ерекешева.Л. _Казахстан-Индия: диалог сквозь столетия
4. easttime.ru. Казахстан и Индия: новый этап экономического сотрудничества
5. БраунТ. Казахстан – Индия: синергия геополитического контрпункта // "Казахстанская правда" 12.03.2013. № 25